

Szabó Ferenc SJ őszi előadássorozata

ISTEN NEM HALT MEG!

1. Istenhit és istentagadás
(2013. október 28.)

1994-ben a Budapesti Tavasz Fesztivál és az Európai Kulturális Hónap keretében *A személy és a szépség védelmében* címmel tartottam előadást. Megtörtént már az ún. rendszerváltás. Harminchat évi távollét után 1992-ben tértem haza Rómából, hogy részt vegyek a jezsuiták itthoni munkájának újjáélesztésében. Az 1991-ben (Bécsben) megalapított *Távlatok* című folyóirat főszerkesztője lettem. Említett 1994-es előadásomban az ateizmus tele után a *tavaszt hirdetem*, Pierre Emmanuel francia költő szép vallomását alkalmazva a kommunizmus bukása utáni közép-európaiakra. A *Távlatok* beköszöntőjéből vettem át, és most megismétlem *Az emberi arc* című esszékötet prófétai szavait:

„Biztos vagyok abban, hogy a hit a világ tavaszát jelenti, amint az ateizmus a telet. Ám a tél méhében hordozza mindig a tavaszt: januárban már rügyeznek a mandulafák. Csaknem egy fél évszázadon át télben éltem, de mindig éreztem, hogy mozgolódik a tavasz, és egyre fokozódott bennem a vágy, hogy hirdessem a tavasz jöttét. Mert a tavasz hirdetése is hivatás: részvételünk az egyetemes teremtő Aktusban. Ez a könyv életem értelméről tanúskodik: törekvésem nem más, mint újra kezdeni, most a hitetlenség korában, a visszatérést, az éltető felemelkedést a Transzcendenshez.” (La Face humaine, 1965, 16.)

Pierre Emmanuel (Pilinszky János barátja) személyes fordulatát és elkötelezettségét példának tekintettük, amikor párbeszédet kezdtünk sok kételkedő, nem hívő és kereső értelmiségivel. Ezt tesszük most kezdődő sorozatunkban is.

1994-ben már a nihilizmus végét hirdetem azokkal ellentétben, akik a nietzschei metaforával az „Isten halálát”, sőt a posztmodernben már az ember halálát hangoztatták, és azt kifejezték a művészetben, az irodalomban. Ma kevésbé vagyok optimista, legalábbis az ún. „Nyugat” helyzetét illetően.

Vajon vége az ateizmus telének?

A XX. század vége felé úgy tűnt, hogy túljutottunk a „téli időszakon”, túl az ateista és embertelen totalitarizmusokon. Ha lassan is, de fokozatosan, egyre több baloldali értelmiségi kezdte leleplezni – Szolzsenyicin GULÁG-ja, az 1956-os magyar forradalom és az 1968-as Prágai Tavasz eltiprása után – a

bolsevizmus embertelenségét. Mert ahol az embernek ember az istene (*homo homini deus*), ott végül ember embernek farkasa lesz (*homo homini lupus*). Emlékeztetek néhány humanista író állásfoglalására. A Nobel-díjas Albert Camus *A magyarok vére* című írásában bátran kiállt az 1956-os magyar forradalom mellett, miközben sok „áruló írástudó” (például Jean-Paul Sartre), továbbra Moszkva pártján maradt. A koncentrációs táborok világát leleplezte 1973-ban Szolzszenyicin; majd a szocializmusnak nevezett diktatúrát a (2011-ben elhunyt) cseh drámaíró és politikus, Václav Havel, a Charta '77 mozgalom vezéregyénisége, volt cseh államfő. A humanista Havel a *szabad szó erkölcsi erejét* hirdette abban az 1989-es beszédében, amelyet abból az alkalomból írt, hogy neki ítelték oda a *Német könyvkereskedők Béke-díját*. Az állami hatóságok nem engedélyezték, hogy személyesen vegye át a díjat, és beszédét felolvashassa a frankfurti Pál-templomban, helyette egy színész olvasta fel német fordításban.

A szavaknak is van történelme, hirdette Havel. Például a „szocializmus” szó „megalázott és elnyomott emberek egész nemzedékei számára szinonimája volt egy igazságosabb világnak, és az eszményekért, amelyek, amelyeket ez a szó kifejezett, emberek képesek voltak az életükből hosszú éveket vagy akár magát az életüket feláldozni. (...) Az én hazámban ebből a 'szocializmus' szóból már réges-rég közönséges gumibot lett, amellyel valamely meggazdagodott és semmiben sem hívő bürokraták verik hátba szabadon gondolkodó polgártársaikat, akiket a 'szocializmus ellenségeinek' (...) neveznek. Az én hazámban ez a szó már réges-rég nem egyéb, mint istentelen varázsige, amelyet az ember, ha nem akar gyanússá válni, leginkább kerül.” Václav Havel utalt a francia forradalom szép nyilatkozatára és annak jelszavaira: „*Szabadság, egyenlőség, testvériség* – micsoda felséges szavak! És milyen félelmesé válhat az, amit jelentenek: a kivégzés előtt kigombolt ing szabadsága, a meztelen nyakra lezuhanó guillotine sebességének egyenlősége és a testvériség abban a gyanús mennyben, ahol a Legfőbb Lény uralkodik!”¹

Szellemtörténészek elemezték a modernséget jellemző szekularizáció és szekularizmus (teljes evilágiság), illetve az abszolút ateizmus kialakulását. Itt utalok a jezsuita Henri de Lubac *Az ateista humanizmus drámája* című művére, amely a második világháború másnapján jelent meg; még korábban, a két háború között Jacques Maritain *A teljes humanizmus* című könyvében elemezte a korunk szellemi helyzetét, az Isten elleni lázadást.

Olivier Clément, az ateista kommunistából megtért ortodox keresztény így elemezte ezt az Isten-ellenes lázadást:²

„Az ember ellen elgondolt Istenből születik az Isten elleni ember állítása. A modern lázadás megállapítja, hogy 'isten' e világ dimenziójára zsugorodik:

¹ Václav Havelről lásd alább megemlékezésünket a *Távlatok* honlapján. Vö. már 1919-ben Babits: *Szított-e lassú mérgeket?*

² *Les Visionnaires, Essai sur le dépassement du nihilisme*, Paris, 1986, 27–29.

Marxnál az osztályharc projekciója, Nietzschénél a gyengeség és az ellenérzés, Freudnál pedig a sikertelen szexualitás kivetítődése. A politikában, az orvostudományban vagy a pszichológiában tudós teóriák és technikák keletkeznek, hogy feloldják az alapvető szorongást, csökkentsék a véletlen és szükségszerűség romboló következményeit. Ha nincs más, mint ez a világ, törvényeinek állítólagos teljes verifikálása igazolja a totalitárius rendszereket. Ha nincs más, mint a gyönyör, akkor ezt kell előállítani és fogyasztani, egészen a végső euthanáziáig. Szolzsenyicin nem tréfált, amikor azt mondta, hogy az inflációnak nincs más oka, mint a bűn. (...) a nyugati racionalitás győzedelmeskedik. A technikák és ideológiák planetárisra fokozzák ezt a racionalitást. Ez szétbomlasztja az ősi kultúrákat, amelyeknek emberei jólétet és szabadságot várnak tőle. De, Hitvalló Maximosz szavai szerint, vajon mi a 'jólét', amely nem válhat 'öröklétté'? És mi más annyi 'felszabadítás' szabadsága, mint az ösztönökre és a szenvedélyekre való hagyatkozás, hogy becsapják a szorongást? Hacsak a 'jólét' és az 'öröklét' közti szakadás, illetve az üres szabadság tévelygése nem váltja ki bennünk állapotunk igazi tudatosítását? Nyugtat a végső kérdések elé állítja az emberiséget. Ma az ember teljes egészében kérdésessé válik."

Isten időszerűsége?

Az ateizmus, a teljes evilágiság korában egyáltalán időszerű-e az Istenről szóló beszéd? Mióta a „gyanú mesterei” (Paul Ricœur kifejezésével): Marx, Nietzsche és Freud leleplezték a vallási illúziót – most, hogy az ember számára az ember a legfőbb lény, mivel Nietzsche szerint „Isten meghalt”, nem vált-e teljesen „anakronisztikussá” az Isten-probléma?

A hatvanas években nagy zajt csapott az amerikai eredetű ún. „Isten meghalt-teológia”! Múló divatnak bizonyult. De valamire ráirányította a figyelmet: egy bizonyos „Isten” valóban meghalt. A hamis elképzelésekből, illúziókból, beteges büntudatból eredő „emberszabású” istenképnek vége. Az egyre terjedő közömbösség, szekularizáció is annak a jele, hogy az emberek könnyen megvannak egy bizonyos deista vagy teista istenfogalom nélkül. Ha az istenélmény, a tapasztalat hiányzik, ha az istentan elszakad a kinyilatkoztatástól és merő spekuláció lesz, ha a hit nem termékeny a szeretetben, az embereket „hidegen hagyja” az istenkérdés.

A mai értelemben vett ateizmus tulajdonképpen a XIX. században, Marx istentagadásával kezdődik. A francia felvilágosultak, az enciklopédisták, nevezetesen Voltaire, nagyrészt az olasz szabadgondolkodók (G. Bruno, Campanella, Pomponazzi) racionalizmusát fejlesztik tovább. Az ismert egyházgyalázó, Voltaire még nem ateista, hanem egy bizonyos deizmust vall. Az *Enciklopédia* számára írt, *Ateisták* című szócikkében még az istenhit apológiáját adja. Voltaire azt is állítja, hogy Isten gyakorlati tagadása károsabb, mint a pogányság, mert a társadalom lerombolásához vezet. A legfőbb Lény

(Isten) létének állítása nem tetszőleges, hanem ontológiai (léttani) szükségszerűség. De már a XVIII. században is találunk néhány olyan radikális kétkedőt, akiket inkább az ateistákhoz sorolnánk: Holbach, Mirabeau és főleg De Sade márki tartozik ezekhez az arisztokrata „istentagadókhöz”, akik nem tetszenek a francia forradalom vezéreinek.³

Hogy milyen hosszú az út a XVIII. századi „laicizmustól” a mai „társadalmi ateizmusig”, azt a következő két tényvel is illusztrálhatjuk. 1794. május 7-én hangzott el Robespierre konventi beszéde: „a vallásos és erkölcsi eszmék viszonya a republikánus elvekhez”; ennek hatására szavazták meg az első törvénycikkelyt: „*A francia nép elismeri a legfőbb Lény létezését és a lélek halhatatlanságát.*” Robespierre többek között azért küzdött az arisztokratikus ateizmus ellen és az istenhit mellett, mivel – szerinte – a Legfőbb Lény az elnyomott ártatlanok igazát védi és bünteti a diadalmaskodó gonosztságot. „Ha Isten nem létezne, ki kellene találni!”

Másfél évszázaddal később, 1958-ban, amikor a francia parlamentben az egyik képviselő azt javasolta, hogy az új alkotmány elejére írják oda Isten nevét, javaslatát gúnyos nevetés fogadta még a keresztények részéről is. – **Gondolhatunk itt az új magyar Alaptörvény körüli vitákra, mivel élén Himnuszunk „Isten, áldd meg a magyart!” hitvallása szerepel!**

Karl Marx – az első abszolút ateista – megfordítja Robespierre okoskodását; kimondja: az ember számára az ember a legfőbb lény (*homo homini deus*). Az istenhit szerinte megakadályozza az igazságosságért folytatott küzdelmet, mivel az igazságosságot a másvilágra halasztja. A vallás elidegenítő illúzió, „ópium a népnek”.

A tudós gondolkodó, Blaise Pascal mondja: „Az ateizmus lelkierő jele, de csak egy bizonyos mértékig.” Az istentagadás lehet indokolt, ha hamis istenképet és torz, antropomorf vallásosságot, babonát utasít el. Ilyen értelemben – amint a zsinat is kiemelte – pozitív, tisztogató szerepe lehet a valláskritikának és az ateizmusnak. Megszabadít a bálványoktól, a hívőt arra ösztönzi, hogy mélyítse el, tisztítsa meg vallásosságát, istenképet. De az ateizmus (főleg a materialista) egy bizonyos ponton embertelen lesz, ha tagad minden transzcendenciát, hiszen – ugyancsak Pascal szerint – „az ember végtelenül túlszárnyalja az embert”, csakis Istenben teljesezhet be, akihez rendeltetett. Szent Ágoston *Vallomásai* elején olvassuk: „Magadnak (*magadhoz=ad Te*) teremtettél minket, és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik Tebenned!” Az ember Istenhez rendelt lény (*esse ad Deum*), ezért csak Nála, Benne találja meg személyi léte beteljesedését. Viszont „Isten halála” a tudatban és a szívben az ember halálához vezet.

Ezért mondja a II. Vatikáni zsinat: „Isten az embert szeretetből megteremtette és szeretetből folytonosan a létben tartja. Nem teljesen az igazság szerint él tehát az, aki nem ismeri el szabadon ezt a szeretetet, és nem adja oda magát

³ Bővebben vö. Szabó Ferenc SJ, *Az ember és világa*, új kiadás: Máltai Könyvek, Budapest, 2011, 23–207.

Teremtőjének” (GS 19). A zsinati konstitúció ugyanott a hívők felelősségére is kitér: az ateizmus létrejöttében nekik is szerepük lehet, ha „ahelyett, hogy feltárnák Isten és a vallás igazi arcát, inkább eltakarják, eltorzítják azt, mert vagy elhanyagolják a hitoktatást, vagy a tanítást meghamisítva adják elő, vagy éppen saját vallási erkölcsi és társadalmi életük fogyatékos”. Ellen-tanúságtétel! Az istentagadás *gyökereinek* jelzéséhez itt még – éppen csak felsorolásszerűen – a következőket jegyezzük meg.

1) Az istenhit válságát kétségkívül az újkori világkép megszületése és a kultúra gyökeres átalakulása idézte elő, amint ezt már a XVII. században Pascalnál érezhetjük.

2) A statikus világképhez való ragaszkodás következménye társadalmi-politikai síkon: a hierarchikus (feudális) társadalmi képlethez való kötődés, amikor a forradalmak átalakítják a közéletet.

3) Bizonyos merev dogmatizmus az egyházban: e szerint az egyház („a keresztény közösség”) birtokolja kizárólag az igazságot; a fundamentalista hívő türelmetlen minden más vallással, világnézettel szemben. Továbbá ellen-tanúságtételként hatnak az egyháziak (pedofil papok!), általában a keresztények bűnei.

4) Az emberi tudás autonómiáját túlzottan hangsúlyozzák; a szcientizmus (a tudományra épülő ideológia) nemcsak módszertanilag, hanem egyáltalán eleve kizárja a hitet.

5) Bizonyos janzenizmus tovább él a hívők körében: pesszimista emberszemlélet (a protestáns álláspont még hat náluk: az áteredő bűn teljesen megrontotta az emberi természetet). A középkori szemlélet tovább él: menekülés a rossz világból, a világ megváltoztatására irányuló elkötelezettség helyett.

6) Egyfajta teológiai megmerevedés a katolikus egyházban: a modernizmus korában megindult erjedést, sajnos, elfojtotta X. Pius 1907-es *Pascendi* kezdetű enciklikája. Prohászka Ottokár püspököt is modernizmussal gyanúsították, ezért került 1911-ben indexre, a tiltott könyvek listájára akadémiai székfoglalója (*Az intellektualizmus túlhajtásai*), a *Modern katolicizmus* című kis könyve és egy cikke. Monográfiámban⁴ megmutattam, hogy Prohászka modern volt (fél évszázaddal megelőzte a zsinati korszerűsödést), de nem volt modernista. – A két háború között lassan kibontakozott a biblikus, patrisztikus, teológiai megújulás, de ezt ismét megakasztotta XII. Pius (*Humani generis* kezdetű enciklika 1950-ben); de a II. Vatikáni zsinat pápai rehabilitálták a félreállított haladó teológusokat (H. de Lubac SJ, Y. Congar OP), akiknek jelentős részük volt a zsinati tanítás és korszerűsödése előkészítésében.

7) Ma is még nagy a távolság a modern kultúra, természettudományok és a hit nyelvezte, a teológia között. *A hit korszerű bemutatásának hiánya* jó támadási felületet nyújt az ateista kritikának.

⁴ *Prohászka Ottokár élete és műve, 1858–1927*, Szent István Társulat, Budapest, 2007.

Most csak néhány tényezőt említettem; de sokkal bonyolultabb folyamatról van szó.⁵

Az ateizmus a zsinaton

A pápa által meghirdetett új evangelizálás egyik célkitűzése, hogy az ún. Nyugati világban egyre terjedő ateizmussal szembenézzen, válaszoljon kihívásaira, és párbeszédet kezdjen a jó szándékú nem hívőkkel. Az ötven évvel ezelőtt megnyílt II. Vatikáni zsinat – az Egyház és a mai világ kapcsolatával foglalkozva – az ateizmust korunk legsúlyosabb jelenségének mondta. A *Gaudium et spes* kezdetű konstitúció három pontban (19–21.) foglalkozik a mai istentagadással, leírva annak fajtáit, kutatva gyökereit, majd arról ír, hogy milyen legyen az Egyház, a katolikusok magatartása az ateizmussal szemben.

A II. Vatikáni zsinat a *Gaudium et spes* kezdetű konstitúció 19. és 29. pontjában leírja és jellemzi az ateizmus válfajait, és korunk legsúlyosabb jelenségei közé sorolja, bár nem tekinti az „idők jelének”:

„Az ateizmus szó egymástól igen különböző jelenségekre használható: némelyek határozottan tagadják Istent; mások úgy vélik, hogy az ember egyáltalán semmit sem tudhat meg Róla; mások Isten létének kérdését olyan módszertani előfeltevésekkel kezdik vizsgálni, amelyek ezt a kérdést már önmagában véve értelmetlennek tüntetik fel. Sokan jogosulatlanul lépik túl a tapasztalati természettudományok határait, és vagy kizárólag természettudományos módszerrel iparkodnak mindent megmagyarázni, vagy éppen ellenkezőleg, tagadják, hogy létezik az abszolút, feltétlen Igazság.

Némelyek inkább hajlanak az ember jelentőségének állítására, mint az Isten tagadására, így az embert annyira felmagasztalják, hogy ezáltal az Istenben való hit elveszíti életet irányító erejét. Mások elgondolnak maguknak egy istent, következésképp az a kép, amit elutasítanak, nem az Evangélium Istene. Vannak olyanok is, akiket nem foglalkoztatnak Istennel kapcsolatos kérdések; úgy látszik, nem érznek vallásos nyugtalanságot, és így nem is értik, miért kellene a vallással törődniük. Az ateizmus oka továbbá nem ritkán szenvedélyes tiltakozás a világban tapasztalható rossz ellen, vagy pedig az, hogy bizonyos emberi értékeket Isten helyébe tesznek, mert felruházzák azokat – alaptalanul – magának a Végtelennek a jegyével. Gyakran a mai civilizáció is megnehezíti Isten elismerését, persze ez nem lényegéből következik, hanem abból a tényből, hogy túlságosan az evilági valóságokhoz kötődik.”

⁵ Alaposabb elemzést adtam a „gyanú mestereiről”, az újkori ateizmus fő képviselőiről: Marx, Nietzsche, Freud, a három „illúzióromboló” eszméit ismertetve, és így részben a modern ateizmus geneziséjét is megvilágítva: *Keresztények az ezredfordulón*. Távtlatok, Budapest, 2001, 71–90.

A zsinat egyháza, amikor elítéli az istentelen és ezért embertelen ateista rendszereket, akkor a dialógust és az együttműködést sürgeti minden hívő és nem hívő emberrel. Figyelmeztet arra, hogy a hívőnek is részük lehet az ateizmus létrejöttében, „amennyiben a hitre nevelés elhanyagolásával vagy a tanítás meghamisításával, esetleg vallási, erkölcsi és társadalmi életük fogyatékoságával inkább eltakarják, mint föltárják Isten és a vallás igazi arcát”.

Párbeszéd az ateistákkal

VI. Pál első, *Ecclesiam suam* kezdetű enciklikájában (1964) kifejtette az Egyház és a modern világ párbeszédére vonatkozó elveit, amelyek hatással voltak a *Gaudium et spes* megszövegezésére is. Egy évvel később, 1965-ben egyik beszédében hangsúlyozta, hogy a „testvériség párbeszédét” annak a meggyőződésnek kell vezérelnie, hogy a hit nem a keresztények kizárólagos java, tulajdona. Mivel hitünk Isten ajándéka, nem jogosít fel semmiféle felsőbbrendűsége.

A kiváló zsinati teológustól, a jezsuita Henri de Lubactól veszek át néhány gondolatot, aki a *Gaudium et spes* kezdetű konstitúciót kommentálva mélyrehatóan foglalkozik az Istent és embert tagadó ateizmussal, illetve az ateizmussal szembeni helyes keresztény magatartásról.⁶

A dialógus sohasem jelentheti a megalkuvást, a keresztény önazonosság feladását, a nézetek összemosását (az ökumenizmusban az „irénizmust”, tehát a minden áron való békülést, vagy a vallásközi párbeszédben a szinkretizmust, a vallási igazságok keverését). De az igazi párbeszédben nem ítéljük el *a priori* a másik felet, az ateista partnert, kerüljük a sértő polémiát és az üres fecsegést.

H. de Lubac szerint három szóval jellemezhetjük az ateistákkal folytatandó helyes párbeszédet: *dialógus*, *szembesülés*, *harc*. Ha helyesen értjük a három kifejezést, egyáltalán nem zárják ki egymást, hanem inkább feltételezik, kiegészítik – összekapcsolódnak. Nem kell szégyellenünk, hogy az ateizmussal való konfrontációban a harcra is felkészülünk. Nem az ateisták személyét támadjuk, hanem az ateizmust. Persze lelki fegyvereket használunk. Legelőször pedig önmagunk ellen fordítjuk e fegyvereket, a bennünk rejtőzködő ateizmust vagy hamis istenképet igyekszünk legyőzni. Mert a hit és a hitetlenség határvonala tulajdonképpen mindannyiunk szívén keresztül húzódik. A hívő magatartása, amikor szembesül az ateizmussal, vagy az ateista őt támadja, nem lehet más, mint a harc: harc Istenért – hangsúlyozza H. de Lubac. Példának a tudós gondolkodó, rendtársa és barátja, Teilhard de Chardin magatartását idézi. A neves paleontológus a tudományos világban forgolódott, sok barátot szerzett

⁶ *Athéisme et sens de l'homme*, 1967. P. de Lubac már 1944-ben közzétett egy azóta bestselleré lett munkát: *Le drame de l'humanisme athée* (*Az ateista humanizmus drámája*) címmel.

nem hívő tudósok körében is. Ő jelentette ki – nem titkolva –, hogy „*harcban áll a személyes Istenért*”.

A hívőnek el kell fogadnia a vallás, hite elleni jogos kritikákat, meg kell szabadulnia minden farizeizmustól, és hiteles tanúságtételre kell törekednie. És szüksége van alázatra: ez a hitben való szilárdság feltétele. Mert hitünk nem emberi érték, valami biztos tőke, hanem Isten kegyelmi ajándéka. Értelmes, de nem az ész szüleménye, abszolút misztérium, amelyet mindig el kell mélyíteni a feltámadt Krisztus Lelke erejében, meg kell tisztítani a babonás elemektől, és szeretetben kell gyümölcsöztetni.

H. de Lubac írja *Paradoxes* című aforizmagyűjteményében: „Mindig elismerni, hogy többé-kevésbé hitetlen vagyok, bírálni a hitemhez tapadt hibákat, soha nem elégedni meg hitem minőségével, kizárni hívő magatartásomból minden farizeizmust. De mindez nem jelenti azt, hogy a hitetlenségnek részben igaza van; éppen ellenkezőleg: ezzel ténylegesen megmutatom, hogy nincs igaza.”

Küldetésünk ma

„*Hirdessük Krisztust korunk sivatagjaiban!*” – erre buzdította XVI. Benedek az egyházat, amikor megnyitotta a Hit Évét, ötven évvel a II. Vatikáni zsinat megnyitása után. Az új evangelizálás erre a zsinatra támaszkodik: a cél az, hogy az ún. „nyugati világban” fokozzuk Krisztus Örömhírének hirdetését, szembesülve az egyre fokozódó szekularizálódás és a terjedő ateizmus kihívásaival.

Ferenc pápa ugyanezt a programot hirdeti, váltja aprópénzre napi megnyilatkozásaival. Már a konklávéra készülő bíborosok tanácskozásán ezt hangoztatta Bergoglio bíboros: „Az evangelizálás adja meg az Egyház létezésének okát, értelmét. Idézte VI. Pál *Evangelii nuntiandi* kezdetű buzdítását: „*Őrizzük meg az édes örömet, hogy továbbadjuk az Evangéliumot!*” Az önmagából kilépő, evangelizáló Egyház induljon el a létezés peremvidékei felé. Az Egyház önmagában csak visszfény; a Napot, Jézus Krisztust tükrözze a Lélek erejében. Az Örömhír továbbadásában minden kereszténynek részt kell vennie sajátos állapota, küldetése szerint.

Befejezésül idézek Ferenc pápa üzenetéből, amelyet október harmadik vasárnapjára, a Missziós világnapra írt. Miután utalt arra, hogy a Hit Évének vége felé ünnepeljük e világnapot, első pontjában ezt hangsúlyozta: *A hit Isten értékes ajándéka, amelyet nem tarthatunk meg magunknak, hanem meg kell osztanunk másokkal is.* Minden közösség akkor nevezhető *felnőttnek*, amikor megvallja hitét, örömmel ünnepli azt a liturgiában, megéli a szeretetet, és szüntelenül hirdeti Isten Szavát saját körein túl is úgy, hogy azt elviszi az élet legtávolabbi helyszíneire is. A pápa a Hit Éve és a II. Vatikáni zsinat ötvenedik évfordulója alkalmából arra ösztönzi az egyházat, hogy a mai világban való jelenlétének, valamint a népek és nemzetek közötti missziójának megújult tudatosságára jusson. A missziós lelkület nem pusztán földrajzi terület kérdése,

hiszen a hit határai nemcsak különböző fizikai helyeken és más-más kulturális hagyományokon keresztül húzódnak, hanem közvetlenül is eléri az egyes személyeket. Szó szerint: **„mivel a hit ’határvonalai’ nemcsak helyeken és emberi hagyományokon, hanem minden ember szívéen keresztül húzódnak.”** Minden közösség arra kapott tehát meghívást, hogy hirdesse Jézust a földkerekség végső határáig, ami a keresztény élet lényegi tulajdonsága. „Mindannyiunknak az a küldetése, hogy a világ minden táján közösséget vállaljunk az emberekkel, megvallva és tanúságot téve Krisztusba vetett hitünkről.” Ferenc pápa arra hívja a püspököket, hogy tartsák fontosnak a lelkipásztorok képzésében a missziós jelleget, kiemelve azt, hogy „a missziós tevékenység nemcsak a keresztény élet egyik fontos témája, hanem alapvető paradigmája, hiszen ez a szemlélet- és létmód a keresztény élet minden területét áthatja”.

Nem szabad elfelejtenünk az evangelizálásnak azt az alapelvét, hogy nem lehet Krisztust az Egyház nélkül hirdetni. Az evangelizálás sohasem elszigetelt, egyéni vagy magánjellegű tett, hanem mindig az Egyház közösségének cselekedete.

A Szentatya arra figyelmeztet, hogy „gyakran az evangelizációs tevékenységet nemcsak külső, hanem az egyház közösségén belül található akadályok is nehezítik”. Néha „kevés az a lelkesedés, öröm, bátorság és remény, amit a Jézusról szóló tanításba, korunk emberének megsegítésébe és a vele való találkozásba vetnek”. Előfordul, hogy még mindig azt gondolják, hogy az evangélium igazságának hirdetése az emberi szabadság elleni erőszakként jelenik meg, „pedig az evangéliumi igazság felkínálása éppen hogy tisztelgés személyes szabadságunk előtt” – idézi a pápa VI. Pált. Gyakran azt látjuk, hogy az erőszakot, a hazugságot, a hibákat emelik ki, ezért sürgető, hogy ma felragyogtassuk az evangélium szerinti életet az egyházon belüli igehirdetés és tanúságtétel által.